

СТЕНОГРАФСКЕ БЕЛЕШКЕ

ПРИВРЕМЕНОГ НАРОДНОГ ПРЕДСТАВНИШТВА КРАЉЕВСТВА СРБА, ХРВАТА И СЛОВЕНАЦА.

29. РЕДОВНИ САСТАНАК

ПРИВРЕМЕНОГ НАРОДНОГ ПРЕДСТАВНИШТВА КРАЉЕВСТВА СРБА, ХРВАТА И СЛОВЕНАЦА ДРЖАН У БЕОГРАДУ 31. МАЈА 1919. ГОДИНЕ.

ПРЕДСЕДАВАО:

Председник Др. ДРАГ. М. ПАВЛОВИЋ.

СЕКРЕТАР:

Др ПАВЕЛ ПЕТСТОТНИК.

Почетак у 9½ часова пре подне.

Присутни су били сва гг. министри.

Председник Др. ДРАГ. М. ПАВЛОВИЋ. —

Господо отварам 29. редовни састанак.

Изволите чути протокол прошлог састанка.

Секретар Др. ПАВЕЛ ПЕТСТОТНИК. —

Прочита протокол 28. редовног састанка.

Председник Др. ДРАГ. М. ПАВЛОВИЋ. —

Господо, имали ко што да примети на овај протокол?
(Нема.)

Прима ли Народно Представништво овај про-
токол? (Прима.)

Објављујем да је протокол примљен.

Изволите чути молбе и жалбе.

Секретар Др. ПАВЕЛ ПЕТСТОТНИК. —

(Чита):

Сава Блажић из Блободера, срез Расински,
округ Крушевачки за сталну помоћ;

Стевана Радишића из Крњешце, котар Петровац,
да му се накнади ратна штета у 4.000 круна и да
му се одреди стална месечна потпора, пошто му је
син јединац у Српској војсци као добровољац;

Лазе Радишића Ђуриног, тежака из Крњешце,
котар Петровац, да му се накнади ратна штета од
15.000 круна, коју су му Аустријанци починили.

Председник Др. ДРАГ. М. ПАВЛОВИЋ. —
Господо, ове ће се молбе и жалбе упутити одбору
за молбе и жалбе.

Изволите чути законски предлог Владин.

Секретар Др. АЛЕКС. МИЈОВИЋ. — Чита:
Предлог закона о стицању адвокатуре и биљеж-
ништва.

Предлог закона

о признању класификативних услова за стицање
адвокатуре и јавних биљежништва.

§ 1.

Адвокатима и јавним биљежницима који су
вршили или врше праксу на дан ступања овога
закона на снагу у ком делу бивше Аустро-Угарске
монархије, који није припао краљевству Срба, Хр-
вата и Словенаца, а који су по народности Срби,
Хрвати или Словенци, признаје се, да су стекли
квалификативне услове за та звања за цијело под-
ручје нашега Краљевства.

§ 2.

Прописом § 1. могу се користити само она лица,
која траже његову примјену најдаље за шест ме-
сеци, рачунајући од дана ступања овога закона на
снагу.

§ 3.

Овај закон стаје на снагу након 15 дана, ра-
чунајући од дана објаве.

Министарство правде краљевства Срба, Хрвата и
Словенаца.

К. Но. 7820.

Београд.

22. маја 1919. год.

Председник *Др. ДРАГ. М. ПАВЛОВИЋ*. — Господо, изволите чути извештај одбора за проучавање предлога законског о пунолетству.

Секретар *Др. ПАВЕЛ ПЕТСТОГНИК* (чита) извештај одбора за проучавање предлога закона о пунолетству.

Народном Представништву .

Одбор за проучавање предлога закона о пунолетству, који је поднео Г. Министар Припреме за Уставотворну Скупштину и Изаједначење закона 12. маја тек. год. Бр. 456 Народном Представништву, проучило је поменути законски предлог и част му је поднети Народном Представништву овај извештај:

Члан 1. не мења се.

Члан 2. не мења се.

Члан 3. мења се и гласи: »овим законом престају важити све одредбе појединих закона које су у противности овоме закону у колико се односе на пунолетство«.

Предложени члан 3. постаје члан 4. и не мења се.

За известиоца одређен је г. Др. Лавослав Ханжек.

Београд, 26. маја 1919.

Председник одбора:

Др. Гавро Манојловић.

Секретар:

Др. Ханжек

Др. Иван Пошчић.

Чланови:

Храстница

Свстозар К. Ђорђевић.

Председник *Др. ДРАГ. М. ПАВЛОВИЋ*. — Господо, како нема сада кратких питања то прелазимо на дневни ред.

На дневном реду прва тачка је продужење претреса о дванаестинама буџетним.

Дакле, господа која су се пријавила јучер имају сада реч. Први је г. Першић.

ИВАН ПЕРШИЋ. — Поштована господо, моја је жива жеља била кад будем први пут проговорно у овоме дому да као Старчевићанац који још пре десет година није хтео да зна за Србе, који је јуче две године на дан бечке мајске декларације пристао уз народно јединство и који још до пре пар месеци није веровао у могућност нашег Државног и Народног Уједињења и Ослобођења, дадем одушка покреном своме весељу, што су ови страховити догађаји свјетског рата завршени казном за наше народне непријатеље и тлачитеље а окруњени нашим Народним и Државним јединством, окруњени Државом свих Хрвата, Срба и Словенаца (иљескање и уавици Живили), да се поклоним крви и пепелу свих оних који су за ову идеју живјели, радили, страдали и умрли и да молимо промишљење нека ово-

ме нашем дјелу и за будућност подјели свој благослов. (Узвици: Живео!)

Држао сам да ће се зато пружити згода кад ће се узети у претрес изборни ред за конституанту, која би имала ударити дефинитивне темеље наше државе и подићи непорушиве споне нашег Државног и Народног Јединства.

Али предлог закона о буџетским дванајстинама за мјесеце јуни, јули и август ове године, начином како је донесен, обликом у коме је донешен и садржином, коју носи, сили ме, да већ данас узнем реч, која ће, може бити, коме уху звучити дисхармонично, али којој је главна и једина сврха да онемогући још за времена све чине и покушаје, који би, може бити, могли довести до несклада не само у овој кући него и у нашој младој држави, који би могли произвести становите бојазни и неповерења у дјелу ове наше државе и, како ја мислим, баш у ономе дјелу, који има све врлине да постане најпожртвовнијим, највернијим и најјачим ступом и штитом ове државе, али има и све властитости, ако треба, да је не пригрли, да је ослабљује према вани и према унутра. Сваки покушај, који би ишао или могао ићи за тим, да мјесто елемената љубави према нашој младој новој држави пробуди и да маха и хрпе елементима, који ће државу разорити и поткапати, треба већ у клици и заметку угушити. Међу такве клице и заметке, по моме мишљењу, спада и предлог овога закона, нарочито у ономе своме дјелу, који се позива на извесне чланове редовитог буџета за годину 1919.-20. Тај редовити буџет до сада је раздијељен у врло мало екземплара међу чланове ове куће, а било би најбоље, да се и ови повуку из порабе јавности као што смо већ повукли и грб и као што је била повучена и она основа привременог устава.

Било би најбоље као што је онај Привремени Устав био конфисциран, да се и овај редовити прорачун, како је изнешен, у интересу мира и љубави, такођер конфисцира. Разлика је само између онога грба и устава те овога предлога буџета та, да у оним првим случајевима назирем злу намјеру, а чини ми се, да код предлагања овога буџета те зле намјере није било, него да нашег г. министра финансија прати судбина Фаустовог Мефистофела, који зло ствара и кад добро хоће! Али двоје се мора код г. министра похвалити. Прво, да је оджао ријеч, коју нам је дао, кад је посљедњи пут тражио кредите, да ће доијети редовити прорачун. Друго, да си је дао труда, да тај редовни прорачун и састави. Његово одржање ријечи и његово улагање труда донста заслужују признање само би требало да се сви г. министри угледају у његово држање ријечи и у његов труд.

Вјерујем г. Министру Финанција како у своме објашњењу на страни 12. каже, да састав овога редовитог прорачуна није био лак посао. То није био лак посао за њега, а не би био ни за кога другога, да је био на његовом мјесту, јер праву истину каже, кад говорећи о послу око стварања овога прорачуна на истој страни, након што је изложио кратак финансијални положај свих покрајина и свих области из којих се наша нова држава састоји, вели: то је укратко финансијски положај појединих наших покрајина. Он је различан код сваке од њих као што је и различно финансијско законодавство под које су различне покрајине потпадале. Изједначење овога финансијског законодавства није могућно за мјесец и два, ту ће требати године и године марљивог рада и великог труда.

Баш зато, господо моја, јер ће укинуће и острашеће свих разлика у финансијском законодавству разних покрајина из којих је наша држава састављена и за његово изједначење требати године и године, јер ће требати за то великог труда, сметрам да је посао г. Министра Финанција који је уложио у састав овога прорачуна био непотребан и сувишан. И баш зато, јер је Народни Клуб увјерен, сигуран и знаде, да ће овај посао изједначења нивелирања разлика код свих покрајина, трајати године и године, зато Народни Клуб у овом часном дому заузима посебно становиште, које иде за тим, да се ништа у овој новој нашој држави не форсира него да се све што се има да створи и учини пусти редовном и мирном току рада и догађаја.

Форсирањем да има овђе двије стотине министара, а не двадесет, ипак се не ће ништа получити. А и ово 20 министара је превише. И 12 би их било превише, како је хтио господин Кристан, да може ова држава живјети, да може радити, да може напредовати.

Наше је мишљење да треба прије него ли се одавде починмало изједначавати и концентрисати, да би прије свега сваки на свом дому морао настојати око укидања свих разлика међу нама. Мени се чини, да би наш посао морао сличити послу пробијања тунела, кад у исти мах са обију страна почну радници ровати и копати, да се онда у средини сретну, задовољни и весели, да им је посао сретно успио. Овако би морали и ми поступати, па би онда било и у овоме дому мање раздора, мање свађе, мање партијске борбе, а у самом нашем народу мање антагонизма а више задовољства. (Гласови: Тако јел!)

Слушало се овђе истицати, како су чешко-словачки и аустријски министри финансија већ одавно прије предложили своје редовите прорачуне. Тко то истиче, да покуди нашег господина министра

финанција, тај заборавља, да министар финансија у Аустрији има сасвим други положај, него ли га има наш министар финансија. Аустрија је остала са свим својим финансијским законодавним апаратом, остало је све чиновништво, остали су сви списи, остале су све архиве и она је могла дати буџет брзо и редовито. Слично се има са Чехо-Словачком у којој је положај министра финансија далеко лакши, и ако су се ту састала два финансијска састава, наиме аустријски и мађарски. Али господо, код нас је сасвим нешто друго. Ми смо се састали из 4 до 5 финансијских састава, ми смо се састали из Србије, Црне Горе, бивше Аустрије, бивше Угарске и Босне и Херцеговине и ту за мјесец, два, изједначење стварати апсолутна је немогућност, а поготово кад се узме у обзир, да се све ово концентрисање и централисање чини у земљи несрећној, од рата поробљеној, оглобљеној и осакаћеној, којој су узети чиновници, којој је узет сав финансијски материјал и акта, како сам г. министар финансија у овом свом објашњењу каже.

Та самој би Србији требало најприје неколико мјесеци, а можда и година, да своје финансијско стање стави у ред, а кад се још одавде хоће са свиме да руководи, и ту посао за читаву државу централише и концентрише, то господо моја, не може постићи нити укинућу свих наших разлика, нити изједначењу у финансијском законодавству. (Глас: Па одакле ћемо?)

Како се данас води, овако се даље не може водити, то већ видимо и сви опажамо. Сам сам био присутан у Београду, кад су жене и дјеца плакали, јер су их тјерали из кућа, да даду станове за надлештства. Ту дакле нема ни станова за уреде. Овђе, гђе смо одрезани од свијета, гђе за догађаје у Загребу дознајемо тек послје пет, шест дана и гђе се за догађаје, који се овђе јучер десе, читамо у новинама тек сутра, овђе мислим, да се већ данас не може обавити централисање и концентрисање државнога живота без уштрба за интересе државе, па још у времену, када треба да се брзо ради, а немате ни помоћи, ни средстава, ни комуникација, ничеса!

Господо, да се види камо води овакво форсирање централисања свих наших јавних установа, илустрирајте њу са два примјера.

Порез на ратне добитке, да се је препустило Хрватској, да у финансијалном погледу сама буде законодавац и да аутономно дјелује, сав порез на ратне добитке, већ би у децембру 1918. г. лежао у државној каси. А јербо се ишло овим путем, којим идете, ја не знам да ли ће тај порез бити убран и у децембру године 1919. (Чује се: Зашто?) Па гђе вам је тај закон, Зашто — питате мене — питајте себе, кад још није ни вотиран!

Или други примјер, господо моја, да вам кажем. Да нисте пошли путем којим сте пошли, би ли требало продуживати упис зајма државних бондова? Сама Хрватска би у првих осам дана уписала двеста милијона, колико је било потребно, а овако нећете ни након мјесец дана добити ту своту. (Чује се: Жалосно!) Да, жалосно, господо! (Др. Павелић: Зашто се није расписао зајам онда кад су банке јамчиле пет стотина милијона!? Граја.)

Господо, да не будем можда криво разумљен као да моје ријечи иду онамо, да бих можда хтјео да све оно што имаде бити државно и заједничко одвучем у Загреб рећи ћу и ово:

Загребу није то ни на крај памети. Загреб нема тих претензија; Загреб ће бити сретан и задовољан, ако се његова културно-економска сфера не буде сужавала још на мање границе него ли онда, кад су над Загребом господарили Швабе и Мађари. Загреб је био од најстаријих времена па до слома Аустро-Мађарије барјактар народне мисли, заштитник њених мученика и жртава, мецена свих њезиних радника и поборника. Загреб је поносан да је своју дужност извршио! Али Загреб, господо моја, не може да буде равнодушан, кад гледа да се она мука и онај капитал, који је уложен у постигнуће нашег државног и народног јединства, лакоумно расипа, кад види да се оно одушевљење и она пожртвованост, која је била поклоњена нашој новој држави, убија и уништава, бар у ономе дјелу нашега народа који се поноси својим хрватским именом. (Граја.) Хрватска је доста дуго патила; кроз 50 и више година она је била играчка и предмет израбљивања за Аустрију и Мађарску, њихове странке и владе, она се је доста нагледала борби између Лоњаја, Андраши-а, Векерла, Тизе и Куена, да би сада могла уживати у томе, хоће ли у овој нашој новој држави доћи на владу Пашић, Протић, Прибићевић или Крамер. Хрватска хоће да се ради, гради, поправља, изцјељују ране, које су нам задали свјетски рат и пашовања аустријска и мађарска.

Хрватска хоће да ишчупа већ предратни коров корупције, који је за време рата израсао у баруштине, смрада и блата. Хрватска се доста наслушала разних афера са јечмом, зоби, сољу и шећером у Пешти, да би сад могла уживати у томе, ако се овакове сличне афере са зоби, жигицама и монополима понављају у Београду.

Хрватској је 29. листопада 1918. године одлауло баш и зато, јер је очекивала, да ће шићарењу са извозницама у Београду учинити крај. Хрватска се надала од 29. листопада да ће ући у други нови, бољи, морални, социјални и економски живот.

То сам, господо моја, мислио да морам нагласити пре него што пређем на говор о томе, како је

тај кредит затражен, на његов облик и његову садржину.

Битни део овога закона, који имамо да прихватимо не стоји у ова четири члана, који су нам предложени. Његов битни део састоји се у члановима буџета, који није у свим рукама, на који се овај закон позива; а у тим члановима, 1., 3., 4., 5. и т. д. је већ садржан читав овај буџет.

Јер, господо моја, у члану 2. предложеног вам закона каже се, да и члан 3. овога буџета има да постане закон. А члан 3. овога буџета каже: Буџет расхода под а) и прихода под б) саставни је део овога закона. Дакле, читав овај предложени редовити буџет од неколико десетака страница имао би постати законом, заиста не на читаву годину него само на три месеца. А господо моја, прије сам казао и нагласио, да овај буџет није ни раздјељен свима члановима овога дома. Већини овога Представништва он није познат, а ми код овог законског предлога имамо за њ гласати. Ако то господо није уникум, онда ја неznam шта је уникум!

Толико гледе начина, којим је овај законски предлог донесен, а гледе облика у којем је донесен мислим, да би тај законски предлог требао дословце садржавати текст свих чланова овога редовитог буџета на који се позива. Јер, господо моја, ми ћемо својим гласовањем узаконити овај предлог закона, који се позивље на нешто, што није још закон, што краљ неће потврдити, што може да остане и даље само концепт г. министра.

Неznam, да се то још догађа у свијету, да би нешто могло и имало ступити на снагу као закон, што нити је сабор прихватио нити је краљ потписао.

Ту сам чуо позивати се да нешто слична бива у Енглеској. Може бити, али Енглеска је више година старија држава, него ми данас. Она је стара уређена држава, али ми имамо први свој буџет, имамо га вотирати, а да ни незнамо! Неznam како може Народно Представништво на тако што пристати! Код нас и у редовном парламентарном животу обично се овакове дванајстине тражиле на темељу којег пређашњег буџета, који је имао законску снагу. Али да би се дванајстине тражиле на темељу једнога прорачуна, који можда никада не ће постати закон, то још нисам чуо ни видио!

Господо! Док ме изненађује начин, којим је тај предлог закона о дванајестинама донешен и његов облик, његова ме битна садржина баш ради овог редовитог буџета, управо забрињује и упрепаштава, а ја мислим, да ће забринуту једнако и сав хрватски дно троименог народа, кад чује, што је у њем садржано. У том погледу ја сам баш захвалан госп. Министру Финансија, да је макар и прије времена са овим редовитим буџетом изашао. Господин Ми-

нистар Финансија у свом објашњењу на страни 13. каже (чита): »Пре свега принцип потпуно јединственог буџета није, на жалост, могао бити спроведен овога пута код свију министарстава«. Сада набраја код којег је све министарства тај јединствени буџет спроведен, наиме код Министарства Војног, Министарства Вањских послова итд. па каже да се код осталих министарстава одустало од тога. »Јер потпуна централизација управе у тим министарствима још није спроведена«. Дакле господин министар кани, намјерава и мисли према овом тексту у скоро, догледно вријеме провести потпуну централизацију, макар је прије рекао, да ће за тај посао требати године и године. Али, господо, како је могуће спровести потпуну централизацију управе финансије питам ја, док није изједначено и финансијално законодавство, док нисмо изједначени у спошењу порезних дужности и терет. За то ће требати посла од године и године. Како ћемо се ми дати изједначити и јединствено финансијално одавле управљати, кад нам нису свима једнаке и изједначене порезне дужности и права. (Глас: Морам да зачнемо једанпут.) Како коме иде у прилог, (према словенским заступницима): Могуће вама иде у прилог, али нама не. (Заст. Равникар: Цифре имате још велике а не платите ниш!) Чут ћете већ и о том!

Како је предложена овај редовити буџет? Он има две врсте потреба. Једна је врста наших потреба, које би могли звати заједничким и државним потребама. У те потребе спада круна, двор, војно и поморско министарство, вањско министарство и слично. А онда су, господо, министарства, која се имаду бринути за унутарње потребе наше нове државе и њезиних покрајина. Кад се те унутарње потребе зброје онако, како то по појединим министарствима у овом прорачуну слиједе, кад се те потребе зброје укупно за сваку покрајину, почевши од врховне државне управе, па правосуђа, просвјете, министарства вјера, унутарњих дјела, финансије, саобраћаја, шума, руда, трговине и индустрије, социјалне политике какова се онда добије слика?! Добије се та слика, да годишња потреба за Босну износи 240 милијуна, за Далмацију 40 милијуна, за Хрватску 205 милијуна, за Словенију 264 милијуна, за Војводину 147 милијуна. Црну Гору не ћемо узимати у рачун, јер она у том рачуну не ће много мијењати. О данашњој Србији тешко је говорити, јер се последице пет година њезиних жртава и мука, које је проживјела не може говорити о каквом редовитом прорачуну. Али да можемо добити какву приближну слику финансијалног стања Србије, морамо се послужити са задњим предрачунским прорачуном њезиним из којег слиједи, да је она од својих 214 милијуна динара примитака трошила

за своје унутарње потребе заједно са круном око 126 милијуна а за потребе војске 88 милијуна динара.

Кад узмемо рачунати колико од ове потребе у свакој покрајини на поједину главу отпада, онда ће доћи од прилике за Босну, која има милијун девет сто хиљада житеља на главу потреба од 126 круна, за Далмацију, која има 645.000 житеља потреба од 62 круне, за Хрватску са два милијуна седам сто хиљада житеља потреба од 76 круна, за Словенију која има један милијун шест сто хиљада житеља потреба од 176 круна, (Др. Пестотник: Културнији народ), за Србију, која има четири милијуна житеља потреба по глави 32 динара, за Војводину, која се рачуна око два милијуна житеља потреба 73 круне по глави.

А сад господо, идемо да уочимо примитке тих појединих покрајина. За Србију сам већ рекао, да је пред ратом имала 214 милијуна динара. По овом прорачуну, како нам је предложен, за Босну износе примитци 305 милијуна или на главу 160 круна, за Далмацију 27 милијуна или на главу 42 круне, за Хрватску 341 милијун или на главу 126 круна, за Словенију 279 милијуна или на главу 186 круна, (Др. Куковец: Та знате да је све окупирано, Горица, Трст итд.) Ако је окупирано мора се то видјети и у потребама а не само у примитцима. (Др. Куковец: То је један скандал. Др. Рибникар: Ову офензиву против Словенаца будемо запамтили.) Ја цитирам само бројке а ви се већ срдите, незнам зашто. (Др. Куковец: Позната нам је ваша тенденција.) Војводина има 243 милијуна примитака или на главу 121 круну. Из ових се бројка види, да су си Босна, Хрватска и Војводина прилично близу у дохотцима и у примитцима по глави. Заостаје Далмација која је пасивна, којој више треба него придонаша. Али, господо моја, баш кад су господа Словенци нервозни, ја ћу рећи нешто гледе Словеније. Словенија како видимо из ових рачуна, даје по глави највише, наиме 186 круна, али и троши по глави највише, 176 круна. док примјерице Хрватска даје по глави 126 круна, а троши само 76 круна. Или да говорим јасније, од свих наших покрајина Хрватска придонаша за Двор, за војску, за вањско министарство, од својих прихода 136 милијуна или 39.9%, Војводина 96 милијуна или 39.5%, Србија 88 милијуна или 41%, Босна 65 милијуна или 21%. Словенија би по овоме рачуну придносила 15 милијуна, што је 5.3%. Али, господо, ја морам упозорити на ове бројке кад је реч гледе Словеније. Овђе у прорачуну каже Министар Финансија, у објашњењу на страни 9., да су Далмација и Словенија пасивне — али за своје бројке узимље у рачун Трст и Горицу, које су у финансијском погле-

ду најбогатијј крајеви Словеније, па ако би ови остали ван наших граница, онда би се овај размјер у приходима и расходима још више погоршао за Словенију.

Господо моја, пошто сам овако изложио бројке и размере о приходима и расходима и изложио потребу појединих наших крајева и пошто сам изложио слику финансијског стања појединих делова наше државе, мислим, да могу рећи, познавајући ћуд нашега народа који је створио познату реч: »Ако смо и браћа, кесе нам нису сестре«, који знам педесетгодишњу борбу Хрвата за своју финансијску и господарску еманципацију од Мађарске, да централизација финансија крај оваквих прилика, неће се нашега народа повољно примити. (Гласови: Ми смо сада једна држава и један народ.) Ми ћемо бити једна држава и један народ, кад будемо изједначени у свима правима и свима дужностима. А како се поступа према нама у погледу наших права, то најбоље доказује овај прорачун, а то ми је и дало повода, да овђе говорим овако, како говорим. (Гласови са словеначке стране: Ви сте сепаратист!) Видјет ћемо ко је сепаратист: да ли ја, који немам подпредседника у министарству, или Ви, који га имате. Подпредседника министарства нема нигђе на свијету, а ви сте га за себе захтевали. Да чујемо и да видимо ове редовите издатке, како су прорачуном разређени!

Према овим бројкама како сам их овде изнео, Хрватска је финансијски најјача. (Глас код Словенаца: Колико је она пореза платила? Ни једне паре није до данас платила.) То ћете већ видјети и чути. (Глас демократа: Нисте ништа дали. Граја.)

Председник *Др. ДРАГ. М. ПАВЛОВИЋ.* — Молим вас, господо, чујте говорника.

ИВАН ПЕРШИЋ. — Не бојте се, у Хрватској ће сав порез бити утеран и плаћен. Хрватска је као што мало час рекох и финансијски и порески најјача у држави. Највише приноси у ову нашу заједницу, а погледајте само како овај прорачун третира Хрватску! Молим, господо, само се умирите, да видите да ли Хрвати имаду разлога да буду огорчени. У предлогу буџета државних прихода и расхода за 1919.-20. годину предложени су оваки расходи:

1. Раздео.

Врховна државна управа.

1. ОПШТИ РАЗХОДИ.

А. Редовни:

Круна, Привремено Народно Представништво, Државни дугови краљевства, Председништво Министарског Савета, Државни Савет, Главна Контрола, Државно Одељење за Заштиту Деце, Канцеларија Краљевог Двора, Канцеларија Краљевског Одјела.

ларија Краљевог Двора, Канцеларија Краљевског Одјела.

Б. Ванредни:

Штампање новчаница.

II. СПЕЦИЈАЛНИ РАЗХОДИ:

А. У Србији.

А. Редовни:

Државни дугови Србије, Пензије, расположења издржавање народно, признање инвалидске подпоре итд.

Б. У Црној Гори.

Државни дугови Црне Горе, Главна Контрола, Пензије, расположења, редовне помоћи, издржавање инвалидске подпоре.

В. У Босни и Херцеговини.

Средишња Управа, Помоћни уред свих одељења, Средишње Управе, Мировине, Пензије инвалидске и ратне подпоре.

Г. У Далмацији.

Мировине свих чиновника и службеника, инвалидске подпоре и припомоћи.

Д. У Хрватској и Славонији.

Само мировине, ратне подпоре и обитељски доплаци.

Ц. У Словеначкој.

Председништво Покрајинске Владе, Дописни Уред, бивша аутономна покрајинска управа итд.

Е. У Бачкој, Барањи и Банату.

Мировине, инвалидске подпоре и ратни доплаци.

Шта видите, господо, из овога првога раздела. Видите да поред врховне државне управе коју имамо, предвиђени су у разходу за Босну Средишња Управа, даље видите, у разходу Словеније Председништво Покрајинске Владе, а за Хрватску имате само пензије! (Чује се: То је крив ваш референт). Ја никада за ово не кривим овде, него само износим (Кривите ваше), да се види, за што устајем.

Сад долази други раздео, где долазе поједина министарства.

Прво је министарство правде, па иде редом за Србију: Министарство, Касациони Суд, Апелациони Суд, Велики Суд и т. д. Онда долази Црна Гора: Министарство укинута, Апелациони суд, окружни судови и т. д. Затим долази Босна и Херцеговина: Одељење за правосуђе, Врховно судиште и т. д. Сад долази Хрватска: Повјереништво, Стол седморице, бански стол, казнионе и т. д. Па онда дође Словенија: Одео за правосуђе, покрајинска влада и т. д. Долази Министарство Просвјете, гђе је посве слично као код министарства правде. Најприје до-

лази ставка министар, па онда у Словенији, Босни и Хрватској повјереништва и т. д. Онда долази раздео Министарство Вјера. У петом раздјелу долази Министарство Унутрашњих Дјела. Ту је прво Србија са редовним својим потребама. Најприје долази министарство, па онда Управа Београда, па онда Црна Гора, Босна и Херцеговина, наиме: Управно одељење земаљске владе, онда долази Далмација, под насловом »Политичке власти«, онда је Словенија под насловом »Одјељење за унутарња дјела« и т. д. А у Хрватској је: »Редовити расходи«: Повјереништво, Рачунарски уред, Статистички уред, Земаљски архив, Жупанијске области, Котарске области, Редарства, Повјереништво за Истру. Затим долази министарство народног здравља, па министарство иностраних дјела и т. д.

Господо моја, док је у овом прорачуну и за Босну и за Словенију под насловом: »Врховна државна управа« одређен посебни ставак за председништво њихових влада догле за Хрватску финансијално-порески најјачу, која највише доприноси у заједницу, нема ништа ни за бана, нити за сабор, него тек у раздјелу министарства унутрашњих дела долази ставак за повјереништво. Каково повјереништво? Које повјереништво? Ту сте ви хрватског бана деградирани на орган повјереника унутрашњих дела, који је опет орган министра за унутрашња дела, или како кажете, полиције. Хрватски је бан, дакле, постао овим прорачуном чорбине чорбе чорба. И, господо моја, ви онда хоћете, да Хрвати буду мирне душе! Најприје изазов са грбом, онда са уставом, а сада са овим прорачуном. Хоћете ли да све примамо и на све да шутимо? (Др. Пелеш: То није у реду, али то није тенденција.) Чујем, да није у реду, али како је то, да до таквих изазова долази увијек само према Хрватској? Најприје два крижа на грбу њеном, онда Устав и сада овај прорачун, који хоће да ескамотира хрватског бана и сабор или барем деградира бана на органа повјереника министра полиције?! Како је то, да та тенденција увијек иде противу Хрватској. (Глас: Тко је томе крив?) Тко је крив, питајте оне, са којима сте заједно у демократском клубу? (Др. Равникар: Ви сте болестан човјек.) Јест, ја сам болестан човјек.

Председник *Др. ДРАГ. М. ПАВЛОВИЋ*. — Господо, није допуштено међусобно се вређати.

ИВАН ПЕРШИЋ (наставља): Господо, ја више о томе и таквом прорачуну нећу и не треба да говорим. Већ би ово било довољно, да се читаво Народно Представништво сложи у томе, да овакав прорачун повратимо натраг г. министру финансија. Како су већ рекли моји предговорници из народног клуба, из обзира према нашем вањском положају, макар нема ни трукце повјерења у ово ми-

нистарство и владу, народни ће клуб гласовати за тражени кредит, али морам изјавити већ сада, да у будуће никакви обзира, ни питање граница, никакво вријеме неће нас сметати, да оваквој влади, која овако поступа, која овако ради, не само ускратимо наше повјерење, него да ју свима средствима рушимо и да је одстранимо. (Одобравање код посланика из народног клуба.)

Председник *Др. ДРАГ. М. ПАВЛОВИЋ*. — Има реч г. министар финансија.

Министар финансија *Др. МОМЧИЛО НИНЧИЋ*. — Од самога почетка, господо, ми смо ушли у велику начелну буџетску дискусију, можда не толико по броју говорника, колико по обилности и разноврсности примедба, које су овом предлогу законском и политици владиној упућене. Ја морам на неколико важнијих примедба да се осврнем. Мени је готово најзгодније, да почнем са говором г. посланика Першића, због тога, што не бих хтео, да се у ову нашу дискусију уноси једна лажна погрешна нота о оним стварима, где разлога за неспоразум нема.

Г. председник Народног Клуба је замерио — почињем са последњом најкрупнијом замерком — што је централна управа у Хрватској унета у Министарство унутрашњих Дела, међутим за све друге покрајине унета је у раздео о Врховној Државној Управи. Овај законски предлог нема у овоме моменту дефинитиван облик. Кад имате на уму са каквим се средствима ради, природно је, да ће у самој форми бити недостатака, који ће имати да се исправе. Сасвим је тачно г. Першић приметио: или ће сви издаци на централне управе ићи под Врховну Државну управу или под Министарство Управних Дела. Разлике у томе погледу не може и не сме да буде.

Са другом замерком г. Першића могу мање да се сложим. Пре свега мене чуди његово чуђење што се ове три дванаестине траже на основу поднетог буџета, и господин посланик каже, да тога нигде у свету нема. У Аустрији траже се дванаестине на основу буџета који је изгласан. То није само у Аустрији случај; по нашем закону о Државном Рачуноводству дванаестине морају се тражити на основу буџета, који је већ у прошлој години важио. Међутим, господо, две ствари треба имати на уму. Пре свега наша држава постоји од пре неколико месеца и према томе ранијег буџета на основу кога можете тражити дванаестине нема, те се са разлогом не може тражити, да сад примењујемо буџет који не постоји. Међутим има још једна друга ствар. У већини земаља које имају потпун буџет сваке године, дванаестине се не траже на основу прошлогodiшњег буџета, него на основу буџета који је под-

нет. И то је разумљиво. Овај последњи више одговара приликама у којима треба да се примени. Узмите у Француској, где је, како ми се чини, практика са привременим дванаестинама и почела. Тамо се дванаестине траже на основу предлога буџета који је поднет и у дванаестине се уносе често веома крупне реформе, које влада у буџету предлаже не прејудуцирајући да ли ће те реформе накнадно бити примљене или не. Према томе код нас је сасвим природно што смо тражили дванаестине на основу буџета који се подноси, кад су ове земље, које су имале да бирају између два система усвојиле већином овај други систем, који смо ми сада по нужди примили.

Са другом једном замерком г. Першића не могу апсолутно да се сложим ни у начелу ни у појединостима. Он износи упоређење целокупних издатака појединих крајева наше отаџбине и то поређење испада тако, да један крај, Хрватска, по његовом мишљењу највише уноси у ту заједницу. Господо, истина је да су поједине земаљске буџете израђивале земаљске владе на основу упустава, које сам ја дао. Ти су буџети прелазили преко мојих руку и ја сам их контролисао утврђујући цифре које сад подносим Нар. Представништву. Притом никада писам упоређивао колико који крај троши, него сам само гледао, да ли је потреба за који се расход тражи стварна или не.

Немогућно је, господо, да у погледу издатака као и у погледу прихода сви крајеви наше отаџбине буду на равној ноzi. Нису ни сви прсти на руци једнаки. Г. посланик је споменуо, да Србија, Босна и Херцеговина учествују колико и Хрватска у распореду државних расхода, а да је Словеначка фаворизирана. Ја сам уверен да ниједном народном посланику из Србије нити ма коме грађанину не ће пасти на ум да жали оне велике жртве и терете, које је Србија за нашу заједничку ствар дала, нити ће им криво бити, ако на основу испитивања буџетских цифара дођу до закључка, да је нека земља у нашој отаџбини веома фаворизирана по Србија (цљескање). Ми смо, господо, сви гране једног истог дрвета. Ми дишемо исти ваздух. Ми из истог стабла сипемо свој животни сок. Ми смо саставни делови једне целине. Ударите један део ви сте ударили целину. Фаворизирајте један део ви сте фаворизирали целину (цљескање). Али уопште таква упоређења, каква је чинио г. посланик, немају велике практичне вредности. Није, господо, само довољно упоређивати расходе колико долазе с главе на главу, треба ући у суштину расхода, треба видети да ли су расходи и у којој мери једном крају потребни или не. Сем тога сад се у та упоређења не може улазити ни стога, што наш буџет овим предлогом још није добио

свој дефинитивни облик. Ово су само предложене више мање претходне цифре, које ће се у финансијском одбору подвргнути детаљној контроли, и вероватно да ће бити многобројних измена.

Хоћу да се осврнем, господо, и на неке друге замерке, које су господа посланици чинили овом законском предлогу. Замерака је било обилних и није чудо што их је толико било кад се не води рачуна о приликама под којима сада живимо и под којима ова влада има да ради. Нека сваки, господо, узме да ради под садашњим приликама посао, који је радио пре рата, па ће видети колика је разлика. Још је већа разлика за рад државе и појединих државних установа. На сваком кораку, господо, наилази се у раду на велике сметње, које произлазе из садашње ситуације, док су средства за рад слабија од оних којима се у редовним приликама располагало. Међу замеркама, које су учињене, има једна чисто политичка, коју је г. посланик Шегвић учинио, а то је: да влада није дала исцрпан извештај о политичкој ситуацији.

Ја не знам да ли су и друга господа посланици истога мишљења. Ако су истога мишљења, и ако нису довољно обавештени, имају права да поднесу интерпелацију. Свака интерпелација може да изазове дискусију и обавештење које желе, а нарочито она у погледу политике владе.

У колико је мени познато, господо, мало је када било у нашем парламенту толико интерпелација и питања, и мало се када толико дискутовало по њима, колико је то сада случај.

Што се мене лично тиче, ја сигурно не спадам у ред оних, који су у своме раду мало говорили. Природом посла свога био сам принуђен да доста често говорим, а кад дође буџет на дискусију, онда ћемо са свима детаљима финансијске политике упознати и о њима дискутовати.

Има још неколико замарака на које морам да се осврнем. Једна велика замјерка учињена је на рад Монополске Управе. Тај рад изазвао је оштру осуду извесних народних посланика, а неки се чуде што Министар Финансија не предузима ништа да се таквом рђавом раду или нераду Монополске Управе стане на пут. Међутим, господо, Монополској Управи може се замерити само за оно, што она није урадила, а било је у њеној власти да уради. Какви се конкретни случајеви, господо наводе за Монополску Управу, да није ништа урадила, што је било у њеној власти да уради. Главне су замерке што нема довољно артикала монополских и што су веома скупи. Међутим, господо, чак и они предмети наше потрошње су сада скупи којих је увек било у изобиљу и који су у нашим крајевима увек били јеф-

тини. Узмите ма који предмет, који смо имали пре рата у великој количини и који смо могли извозити у друге земље, па је сада оскудица у целој земљи и цене су услед тога веома велике. Кад се сви земаљски производи продају по високим ценама и кад се патеже са њиховим количинама, не може се захтевати да извесни предмети, за које је Монополска Управа упућена на довоз са стране, не буду скуплији но што су раније били, кад се ван нас утврђују и цене тих предмета и трошкови њихова превоза до наше границе. Да се задржим, господо, на три главна артикла Монополске Управе. И иначе бих о томе морао говорити, јер има више интерпелација и питања о раду Монополске Управе, па једном мора дискусија о томе доћи на дневни ред. Узмимо, дакле, три најважнија артикла, која Монополска Управа има да набави, а то су; со, дуван и петролеум. Господо, ми смо приликом уласка у земљу располагали са приличном количином соли у Солуну. Сем тога имали смо резерве од близу 17.000 тона у Бизерти. Том сољу из Солуна снабдевала се Јужна Србија и крајеви, до којих железница може од Солуна доћи. Може се рећи, да у погледу соли и петролеума, они крајеви, до којих је железница допрла, нису трпели оскудицу. У погледу других крајева, господо, рудници, које имамо у Креки и Босни, нису довољни и ми смо били упућени на довоз са стране одакле тога довоза може бити. А сви који су се трговином бавили у садашњим приликама знају; колико је тешко дотурити до наше границе робу набављену на страни. Није тачно, да нисам видео са каквим тешкоћама има Монополска Управа да се бори, поставио сам крајем прошле године нов Управни Одбор, од стручних људи у којима Народно Представништво може имати поверење и мислим да га има. Све могуће изворе, одакле би се со могла набавити, Монополска Управа гледала је да искористи и ја мислим, да ће се за кратко време доћи до повољног резултата у томе погледу. За ону со у Тунису већ више од две године, не само Монополска Управа него и влада чинила је све могуће напоре, да се дође до бродова, да се та со пренесе пре у Солун, а сада у Дубровник и Ријеку. Господо, ви знате, да су сви бродови реквирирани. Ми смо од Француске, затим од Италије и од Енглеске тражили бродове и апсолутно их нисмо могли добити. Покушало се приватно од Грка, и није се могло добити, покушало се из Шпаније, није се могло добити. (Један глас: хвала савезницима). Хвала, господо, савезницима, јер ми знамо врло добро, у каквој је ситуацији била трговачка морнарица и можемо им бити захвални за оно, што су у погледу преноса за нас учинили. Али, господо, и они су имали сада страховитих тешкоћа, са којима су требали да се боре, а нарочито велика је опасност била у Средо-

земном мору, где су Француска и Италија половину својих трговачких бродова изгубиле од сумарена, а међутим, имали су много више преноса да изврше но пре рата. Сад су у погледу набавке соли закључене погодбе са Енглеском за 6000 тона, са Египтом 3500 тона и са Немачком 8000 вагона. Та со из Немачке треба ускоро да дође. Има још соли у Румунији, али са дозволом те соли из Румуније наилази се на велике тешкоће. Пре свега Румунија тражи да наши возови иду до самога рудника и тражи да се наш угаљ употреби за ложење тих возова. И то је све урађено, али ипак се наилази на велике тешкоће, јер је саобраћај у Румунији, а нарочито у Трансилванији неуређен. Нарочито нам трансилванска влада прави сметње. Али ја се надам, да ће се са овим закљученим погодбама омогућити снабдевање сољу, а обећала нам је и међусавезничка мисија за равитирање земаља бивше Аустро-Угарске два брода за пренос соли из Туниса.

У погледу дувана никоме није стало толико до продаје дувана, колико је стало Министру Финансија. То је Министру Финансија један од главних прихода. Али, господо, при улазу у нашу земљу могли смо искористити само мале количине, које смо могли ставити потрошачима на расположење. Са стране се могло врло мало добити, могло се добити само оно, што смо закључили у Грчкој, у Солуну, што се и дан данашњи троши. Међутим, прошлогдишњег дувана, који треба ове године да се изнесе на продају, има довољно. Ми ћемо за кратко време од прошлогдишње бербе имати на расположењу седам и по милионач килограма дувана, а то ће бити довољно за нашу потрошњу.

Са петролеумом ствар стоји овако: петролеумом из Солуна снабдева се цела Јужна Србија, докле воз допире. Закључена је погодба у Америци за испоруку 800.000 канти петролеума, а то је довољно за нашу целокупну потрошњу. Бродови натоварени тим петролеумом су на путу и сваког дана се очекује на Ријечи да стигне прва количина петролеја. Петролеум, господо, из Румуније није се могао набавити. Румуњи могу да нам лиферују со, петролеум на лицу места, али зато треба имати цистерне за пренос и судове у којима ће се после петролеум лиферовати потрошачима. То Румунија нема да нам да, а и ми тога немамо. Ми смо дакле за сад искључиво упућени на американску производњу. Али господо, која су живела за време рата у савезничким земљама, могла су констатовати колика је огромна оскудица за време рата била у дувану и петролеуму у Француској и Италији. Где сте могли у Француској и Италији купити већу количину петролеума? Са највећим тешкоћама могли сте купити пола киле. Господо, несумњиво је, да ми већ сада у погледу дувана стојимо боље него Француска и Ита-

лија за све време рата и ако су оне много мање биле поремећене, и ако су располагале и располагају много сигурнијим средствима за снабдевање него ми.

Има још једна друга замерка, на којој морам да се задржим. Један господин посланик је споменуо, како динари падају стога што валутно питање није решено. Валутно питање је једна важна ствар; и чим се у погледу њега учини каква примедба ја сам готов да дам Народном Представништву сва потребна обавештења. Падање динара и решење валутног питања немају никакве везе једно с другим. То су сасвим две разне ствари, а да су различне то најбоље доказује баш та околност, што наци динар пада. Никаквих разлога валутних нема да наш динар има мању вредност од француског франка, он би чак требао да више вреди. Али зашто наци динар пада? Пада због оног опште познатог економског закона понуде и тражње. Сваки онај предмет, који се више тражи њему цена скаче, а који се више нуди њему цена у толико пада. А франак се сад оволико тражи зато, што имамо велику потребу за увозом, а међутим наша је привреда мртва, нема извоза, који се купује у динарима, па зато нема увоза страног новца. Нема дакле тражње динара, нити понуде страног новца, већ само постоји тражња овога. Баш онај пример са Грчком најбоље доказује, да те два ствари немају никакве везе. Господин посланик се згражава, па каже, зар наш динар да буде горе од пропале грчке драхме? Међутим нема никаквог разлога за згражавање и господин посланик треба да зна и француски франак и енглеска фунта за време рата изгубила је од своје вредности према пропалој грчкој драхми. (*МИЛУТИН СТАНОЈЕВИЋ*: енглеска фунта није никад губила од своје вредности према грчкој драхми). Мени је та ствар боље позната него господину посланику, јер ја сам као Министар Финансија Краљевине Србије на Крфу имао да купујем фунте за драхме. Нигде, господо, валутни односи нису били тако уређени као у Енглеској, не постоји тамо принудни курс тога, што енглеске фунте имају довољно златног покрића. Међутим у Грчкој постоји принудни курс, па ипак грчке драхме вредиле су више него енглеске фунте, јер док се је фунта стерлинга пре рата продавала за 25 драхми и 18 пара, за време рата ја, продајући фунте стерлинга, нисам могао више добити од 24 драхми и 50 до 60 пара. Па шта је разлог томе? Разлог је врло прост: за то што су Енглежима драхме биле потребне и они су куповали драхме да би плаћали своју војску у Солуну и грчке транспортне бродове. Међутим Грцима су много мање биле потребне фунте стерлинга јер извоза из Енглеске у Грчку није готово ни било, тако да Грци нису имали потребе да купују фунте стерлинга.

Допустите ми, господо, да се осврнем још на три мање важне замерке, али које су могле да оставе извештан утисак у Народном Представништву. Један господин посланик управно је питање на мене, шта је држава предузела да они благајници и руковођаци државних каса, који нису положили новац и рачуне, те рачуне положе. Рекло би се, као да више мање сви благајници нису положили рачуне и новац и да министар финансија није ништа предузео да се до тих рачуна дође. Међутим, господо, и ако је евакуација вршена под најтежким приликама и ако су многи благајници били принуђени да на врат на нос остављају своје вароши, ипак од 29 окружних благајника њих 21 изнели су све књиге и сав новац из земље и положили још на Крфу исправне рачуне. Петорица њих изнели су само извесне књиге, двојица нису изнели ни књиге ни новац, него су остали у земљи, а један је погинуо у Албанији. Господо, код таквог стања ствари, ја мислим да су наши благајници у огромној већини учинили оно што им је дужност налагала учинити. Још док смо били у Скадру, ми смо врло строго тражили од наших благајника да поднесу одмах рачуне, шта су изнели и да сав новац одмах предаду. То се, господо, ради и данас и чим буде могућности, биће утврђено ако и до кога има каква одговорности у томе погледу.

Има једна ситна замерка, али карактеристична. Један господин посланик нашао је да овако велики дефицит мора да буде кад господа министри имају аутомобиле. Чак је казао и једну нетачност да и писари министарства имају аутомобиле. Господо, било је очекивати да сада у овоме новоме добу, када смо створили једну велику државу, предамо забораву оно време из наше прошлости када су се читаве седнице скупштинске тратиле дискусијама с министарским фијакерима. Наша је држава, хвала Богу, велика а аутомобили нису баш тако скупи; чак су толико јефтини да их могу набавити индустријалци и трговци који су мање богати него извесна господа народни посланици. И онда је, господо, право да један министар нашег Краљевства може имати свој аутомобил.

Замерака је као што рекох било доста. Али, господо, у овој дискусији није истакнут један факт који се не може оспорити, јер је ту пред вама. Није истакнуто, да се под садањим приликама, са овако недовољно организованом администрацијом, ипак већ сада могао да поднесе детаљан предлог закона о државном буџету за цело Краљевство. Замерке су чињене и вероватно ће се чинити још и више. Којем се буџету, израђеном у редовним приликама почине замерке? Али, господо, тај факт што већ данас имамо један предлог закона о буџету представља

једну несумњиву добит, један неспорни напрѐдак, који се не може и не сме порећи. (Одобравање и пљескање).

Председник др. **ДРАГ. М. ПАВЛОВИЋ**: — Има реч Вилим Букшег.

ВИЛИМ БУКШЕГ: — Ја, господо, не оих узео реч у овој прорачунској дебати већ с обзиром и на то, што је наш клуб у опште био одредио једнога говорника, који би учествовао у овој расправи. Али је г. Министар Председник иза говора мога партијскога друга г. Кристана устао и предбацио другу Кристану и његовим партијским друговима, дакле нама, да у овој дебати о рачунском провизоријуму обструирамо.

Ја међутим морам констатирати, да, и ако говор мога друга Кристана у својој форми могуће није био пријатан за гдскога, ипак су изнета факта, која су током целе дебате само још потенцирана и појачана. Цела је дебата скренула другим правцем и она се није развијала у политичком правцу зато, што од стране владе и референата у опште није дат никакав правац, јер влада нема никаквог курса. Свака прорачунска дебата је *par excellence* политичка дебата, а тога, овога пута, нема јер министарство нема свога јединственог политичког циља, правца и погледа. (Од стране социјалистичке групе: Тако је!)

Код министарства, које је састављено у опште на прилике у којима сад живимо, ја држим да је неоправдано кад је министар председник устао и пребацио моме другу начин, којим је говорио и да се са оним што је говорио и износио хтело да обструира. Ја морам обратно констатирати да је господин министар председник преко факата који су изнети напосто склизнуо.

Ја држим да је задаћа, дужност свих народних посланика, упозоравати владу на недостатке. (Чује се: Тако је!) који се опажају у јавном и целом нашем господарственом животу, и да је мој друг као и остали посланици који су иза њега говорили, напосто испуњавао своју дужност.

Хоћу још на једно да се обазрем, а то је на речи г. Сушника који је јуче завршио дебат.

Г. Сушник се нашао понукан, да нама порече патриотизам, с обзиром на то, што смо изјавили да не ћемо гласати за ове три дванаестине. Ми нисмо у патриотизму нигада лицитирали, јер смо сматрали, да оно што чинимо, чинимо само по нашој простој грађанској дужности. (Одобравање код социјалиста.) Али дозволите, господо, ја порицнем морални квалитет господе из југославенског клуба, да нам деле лекције о патриотизму, и то господа, која су до 1916. год. све радили за Аустрију, а против народног уједињења те која би данас требала да шуте о

патриотизму, а то тим више, што један велики део њих носи кривњу за оно, што се десило на корушкој територији. А значајно је то истицање патриотизма, кад одмах после тога дође велика листина рачуна, како се такав патриотизам има платити. (Одобравање код социјалиста.)

Председник др. **ДРАГ. М. ПАВЛОВИЋ**: — Реч има председник министарског савета.

Председник Министарског Савета **СТОЈАН ПРОТИЋ**: — Да је ова дискусија, господо, скренула са свога правца, то показују и ове празне плупе овде. То је сасвим јасно, али питање је: ко је за то скретање крив? Ја сам чуо г. Букшега и могу рећи само то, да он никакав стваран одговор на оно, што сам ја казао, није дао.

Пре свега, господо, ово није прорачунска дебата, него је предлог о дванаестинама. Прорачунска је дебата, кад се говори о прорачуну, кад се говори о буџету, а кад се говори о дванаестинама, онда се овакви говори никад не држе, бар у колико моје парламентарно искуство то зна и може да посведочи са искуством свих других парламената. Говори од 2 сата, у којима се третира целокупна владина политика и у којима се третирају послови свих ресора, никад се у дебати о дванаестинама не држе, и то је разлог, зашто сам ја оставио без одговора оно, што је г. Кристан говорио, не упуштајући се у детаље, а не то, што сам ја хтео да избегнем и склизнем преко тих факата, као што г. Букшег мисли некако, да је духовито казао. Ја сам још одмах рекао и предвидео то: Ако ми будемо одговорили на ово, што се нама у таквим говорима каже, ми ову дискусију мора да водимо 15, 20, па и месец дана, а ако не одговоримо, онда ће нам се рећи оно, што је г. Букшег сад казао, да смо склизнули и не одговарамо. Ја сам, господо, одмах рекао, да то није лојална борба, нити парламентарна дискусија и да се тако у парламенту не ради. Не треба и не сме се једна страна ставити у положај, да мора или ћутати или парламентарну дискусију у неодмел развијати, а господа су то радила и нас ставила у тај положај па мислим да сам у потпуноме праву за оно, што сам рекао у првом говору.

Председник др. **ДРАГ. М. ПАВЛОВИЋ**: — Реч има г. Мехмед Спахо.

Др. **МЕХМЕД СПАХО**: Господо посланици, ја се не могу сложити потпуно с оним, што је малочас прије рекао г. Министар Председник, да се код претреса о дванаестинама не сме критиковати рад владе. Од нас се тражи да одобримо дванаестине за три месеца, поред онога што смо одобрили већ за два месеца. Три месеца влада је радила на основу кредита, те је питање, кад ћемо доћи до редовног буџетског

претреса, и баш стога ја држим, да је добро, кад већ претресамо дванаестине за 3 месеца, да говоримо и о раду владином. Ми морамо о томе говорити још из једнога разлога, јер би хтели да дамо прилике влади, да до буџетског претреса исправи оно, што би се дало исправити, а што можда ни интенцијама саме владе не одговара.

Само у два правца хтео би да се дотакнем буџета. Ја држим, да ово Народно Представништво дугује особиту захвалност г. Министру Финанција, што нам је уопће буџет поднео, и макар у површним цифрама и несигурним подацима представио, како наше финансијске прилике стоје. Ја држим, да у оваквим приликама, у каквим се ми сада налазимо, то није била лака дужност тим пре, што је наше ново Краљевство састављено из толико територија, које су чинила посебна финансијска подручја или делове посебних финансијских подручја. У другом правцу хтео би да се осврнем на оно, што је рекао г. Министар Финанција о потребама појединих делова нашега новог Краљевства. И ја не тражим, да се за све делове нашега краљевства установе једнаке потребе и да се свакоме да и једнак део. Нека се троши свуда колико коме треба, али се потребе за поједине делове морају свуда по једнаким начелима одређивати. Ја чујем да у појединим крајевима нашега краљевства плаће државних службеника нису потпуно једнаке. Ја сам на пр. чуо, да се доиста у Словенији — не знам да ли сам тачно информиран — чиновницима више плаћа него у Босни и Херцеговини и ако ми у Босни и Херцеговини имадемо исти аустријски систем плаћа. Нека буде сваки чиновник, сваки јавни званичник у читавом нашем краљевству потпуно једнак. Нека се чиновнички положај барем онђе, гдје је то сада могуће, потпуно изједначи.

Што се тиче самога рада владе, то би се хтио дотаћи питања нашег унутарњег државног уређења, нарочито прилика у Босни и Херцеговини. У нас се много расправљало у јавности о нашем унутарњем државном уређењу. На та питања стварале су се кризе у партијама и влади, али позитивног рада у том погледу нисмо могли да видимо, барем у оној мјери не, коју би требали очекивати. Влада стоји већ по свом саставу на посве централистичком програму, али власт покрајинских влада је толика, колика можда не би требала да буде ни онда, кад би наше краљевство било потпуно аутономистички уређено. Моћ покрајинске владе у Сарајеву је већа него је икада могла бити. И ја ћу, да то докажем, навести само неколико примјера. Ми смо овдје расправљали о закону о киријама у ранијој краљевини Србији, а влада је у Сарајеву то питање много једноставније ријешила. Она није питала, да ли та

ствар спада у компетенцију овог парламента или министарства, она напросто издаје наредбу и њоме рјешава то питање. Или један други примјер: Представници радника тражили су да се уведу осамсатни рад, да се даде државна помоћ радницима кад су без своје кривње остали беспослени, и влада то питање опет ријешава наредбеним путем, и то наравно може да вриједи само за један дио нашег краљевства. И ја сам заговарач свих социјално-политичких захтјева, али се одлучно противим тому, да се таква питања ријешавају територијално. Одакле долази босанска влада да увађа осмочасовни рад у Босни и Херцеговини, кад у ранијој Србији гдје владају од прилике једнаке прилике, мора да се више ради. Ако се у Босни не смије више радити, а у једном другом крају наше државе може, куда ћемо онда доћи? Онда ће једно подузеће у Босни морати пропасти, док ће оно у другим крајевима расти, јербо има више радног времена. Ја не знам да ли за то знаде краљевска влада, али сам тек сматрао за дужност да то споменем.

Још једно таково питање. Прије два три дана читао сам у »Самоуправи«, да је босанска влада на своју руку одредила изгон странаца из Босне и Херцеговине, не обавијестивши о томе краљевску владу. И она је почела да то врло драконским мјерама проводи. Не упуштајући се у мериторно претресање овога питања, да ли је то опортуно или не, држим, да такво једно питање може да ријешити само влада у Београду. Одакле долази Сарајевска влада да ријешава такво питање, које може да поремети и међународни одношај. И док на једној страни сарајевска влада себи присваја толику власт, дотле на другој страни не показује воље да ради оно, што би била њезина дужност.

Ви сте, господо, можда из повина, интерпелација и упита разабрали, да у Босни и Херцеговини јавна безбедност није још у оноликој мери осигурана, како би се могло очекивати после 7 месеци, од како се образовала краљевска влада и откад јој је дата могућност, да ту безбедност осигура. Ја сам поднио у тој ствари интерпелацију и доказао, да мало који дан прође, да мирни грађани од којеквих разбојника не бивају нападани, убијани и опљачкани, а на жалост и обесчашћени. То је, што нас највише боли. Из упита, који је посланик Сврзо поднио, могли сте чути, како се је страشان случај догодио у непосредној близини Сарајева. (Др. ЊЕЖИЋ: То је један случај.) Ја ћу вам прочитати сто случајева у задња четири мјесеца. (Један глас: Ти су исто тако истинити као онај Чаушевићев.) Заједно ћемо ни; да их извидимо на лице мјеста. (Др. БОГОЈЕВИЋ: То су препричавања.) Ја, господо, сматрам, да претрес ових дванаестина није зато, да

би овдје износио за ово доказе. Ја ћу имати прилике, да о том говорим, кад се буде расправљало о интерпелацији, и ја ћу господи, која хоће да то обескријепе, изнијети врло јаке доказе за моју тврдњу.

Господо, ја би хтио, да се дотакнем једног питања, које за нас у Босни игра особиту улогу, а то је просвјетно питање. Политика аустријске владе у Босни била је нарочито што се тиче школства, уперена против Муслимана. Читава наша села остала су потпуно без школа. Разлози су за то били у једну руку, што је влада протезирала католике у сваком погледу, а у другу руку, што је из политичких разлога, да би направила конкуренцију српским аутономним школама, отварао у српским мјестима државне школе. Тако је читав школски буџет трошен на школе у католичким и православним селима, док су Муслимани остали без школа. Треба погледати поједине котареве и сравнити број школа, гдје живе претежно Муслимани, с бројем школа, гдје живе православни и католици. Ових дана је донио један овдашњи дневник биљешку једног сарајевског листа о стању писмености у Босни и Херцеговини, нарочито код Муслимана, гдје се износе врло страшне цифре. Ја сам господина министра просвјете упозорио на врло рђаво стање у том погледу и молио га, да том питању обрати своју пажњу. Ја читам ових дана да се покреће питање трећег па чак и четвртог универзитета, а писменост у неким крајевима наше државе стоји тако страшно, да би нама било много симпатичније, кад би читали, да ће се оснивати много већи број основних школа, а не универзитета. Ми имамо два универзитета, и то је држим доста у толико више, кад има крајева у држави, гдје има 99 посто неписмених. (Др. ЛОНЧАР: Ми требамо и једно и друго. Др. КУКОВЕЦ: Једно не искључује друго.) Ја мислим, да два универзитета могу потпуно задовољити 12 до 14 милијона становника. Страшна је чињеница, да има крајева са 99 посто неписмених, зато тим крајевима треба омогућити, да полазе школу. (Др. КУКОВЕЦ: Ми требамо и једно и друго.) Ја видим, да се о другим питањима говори, а о овом не.

Још би хтио да проговорим и о прехрани у нашој земљи. Снабдијевање брашном у Босни и Херцеговини, захваљујући издашној помоћи Америке и издашном довозу жита из Војводине, сада је врло повољно, повољније него и у једној ратној години, али је снабдевање са шећером испод сваке критике. Главни град Сарајево, а да и не говоримо о другим местима, месецима не виде шећера. Јавна апровизијација није се постарала да становништво снабде шећером, док у исто време поједини трговци слободно тргују са шећером, продавајући га, наравно, по

врло скупу цену. У Броду, код једне фирме, добија се шећер увек, али наравно по скупу цену, док се у Сарајеву, а о другим местима да и не говорим, са врло тешком муком може добити. Наш уред за прехрану, који треба да се брине о снабдевању становништва, претворио се у сасвим нешто друго: Он је отпочео да издаје извознице. Тај је уред затекао две ствари старог пропалог црножутог режима, на који се ми толико љутимо: затекао је ограничење у промету са содом и шпиритом, и то му је врло добро дошло. Он је та ограничења задржао без обзира на то, што се то сада противи решењу Министарског Савета о слободној трговини. Почео је да издаје те извознице својим људима под изговором, да су они пострадали у рату и остали без свога редовнога посла. Те извознице представљале су често вредност од 20, 50, 100, па чак и 250 хиљада круна. Ја не ћу тим питањем опширно да се бавим, али само хоћу то да истакнем и да тражим оно, што тражи и читава јавност у Босни и Херцеговини без разлике партијских уверења, на име: да се објаве листе оних, који су ту помоћ добијали. Тај је захтев оправдан и, ако ми доиста живимо у демократско доба, имамо права тражити од оних, који су добили власт од народа, да положе рачун народу.

Ну ја осим тога држим да није згодан онај начин, који је босанска влада усвојила за помагање пострадалих у рату. Ја ћу вазда гласати за предлог, који иде затим, да се исправе неправде, које је рат нанео појединцима и да се да накнада за претрпљене штете у рату. Али држим да и ту треба поступати по неком правилу и систему, а не да то питање појединци решавају по својој слободној увиђавности. Донесимо закон о помоћи пострадалим у рату и постарајмо се да нађемо средства за то, па онда и да дамо свакоме онолико, колико је стварно претрпео, или колико то закон одређује, или колико нам финансијско стање допушта. Ја сам недавно читао у новинама, да су овакве извознице добијали људи, који располажу капиталом од по 200 хиљада круна, а ја, међутим, знам, да у Босни и Херцеговини има преко 100 хиљада људи, који кад су дошли из војске, заробљеништва или затвора, нису имали ни прву вечеру да се њоме нахране. Зар је то лепо, да се ове извознице дају људима, који располажу капиталом од по 200 хиљада круна, а не онима, који немају ни прве вечере? Против оваквог рада говоре не само човечански, него и сви други разлози. Ја знам, на пример, да је један лечник, који стоји врло добро, добио извозницу на 10 вагона шећера под ограничењем, да их прода у своје родноме месту. Али од тих 10 вагона, он је донео тамо само један, и продао га уз двосруку цену, а

остале није ни донео. (Један глас: Донео је три вагона.)

Нама се, господо, предбацује неки верски сепаратизам, нарочито странци, којој ја припадам предбацује се у јавности, да је основана на једној уској бази. Ја, господо, нисам за таква организовања, али су нас прилике присиле на то и кад би ми наилазили код свакога на онакав пријем, какав смо нашли код наше браће у Србији, ја мислим да не би дошло до овакових организација. Ја ћу да уверим господу, којима нису познате прилике, у којима ми живимо у Босни, изнети ћу само два примера — а таквих имаде и више — из којих ће видети и разумети, да смо се морали организовати. Војна област одредила је на дужност у Брчко потпоручника Фехима Мусакадића. Он је био у почетку овога рата у аустријској војсци али је на фронту пребегав и пријавио се као добровољац, у српској војсци борио се на добручком и солунском фронту, где се одликовао тако, да је добио највећи краљевски ред. Кад је дошао у Брчко, одмах по његовом доласку неколико православних грађана одаслало је депутацију, да протестује против тога, што је он тамо дошао. (Чује се: И ми смо протестовали.) Ја морам с особитим задовољством да споменем да је тузлански лист »Ослобођење« чим је дознао за ову депутацију, исту осудио, али сам сматрао за потребно да споменем какве се ствари дешавају код нас. У Грачаници је именован за српског начелника Ахмед Борић. Један миран и радни човек, који нема никаквих погрешака па и против њега се дигло православно грађанско и жалило се, што је он на тај положај доведен. Босанска влада на захтев православног грађанства премешта овога човека у Маглај, који је у непосредној близини тога места. (Чује се: Није баш тако тачно.) Тачно је.

Председник др. **ДРАГ М. ПАВЛОВИЋ**: — Молим господине посланике не удаљавајте се од предмета.

МЕХМЕД СПАХО (наставља): — Због нашег изванског положаја, и озбиљности времена у коме живимо, те да влада дајне прилике, да до буџетског претреса оно, што сам говорио, исправи, ја ћу гласати за предложене кредите.

Председник др. **ДРАГ М. ПАВЛОВИЋ**: — Има реч г. др. Воја Маринковић.

Др. **ВОЈИСЛАВ МАРИНКОВИЋ**: — Господо, Кад је вићина финансијског одбора решила да предложи Народном Представништву усвајање ових буџетских дванаестина, сматрала је, да је генерална дебата о буџетским дванаестинама овако како је вођена потпуно излишна. Ми смо прошлога пута приликом дебате о буџетским дванаестинама водили

једну генералну дебату, али ја вас молим да се сетите прво, да је дебата била заиста генерална дебата и да је само имала за задатак да осветли финансијску ситуацију, и друго, да је то била прва прилика, када смо ми могли говорити о финансијама нашега Краљевства, и да је оно тражење дванаестина — пошто није био поднет предлог буџета Народном Представништву, — било у ствари тражење једног ванредног кредита, и онда је та генерална дебата имала смисла.

Сада се нама уз предлог о буџетским дванаестинама подноси у исто доба и предлог буџета. Према томе она дебата о целокупној политици владиној, о управним приликама у земљи, о финансијској ситуацији нашега Краљевства и о финансијској политици владе и г. Министра Финансија, која има да се води приликом претреса буџета, не може се водити сад, кад смо ми за њу неприправни, кад нисмо имали прилике да све што треба проучимо. Господо, ја сам по дужности близу двадесет година морао да се бавим финансијским стањем у нашој земљи, у краљевини Србији. Ја изјављујем, да бих био потпуно неприправан, да примам сад, још, генералну дебату о предлогу буџета, који је поднео г. Министар Финансија. Нити смо ми то проучили у финансијском одбору, нити смо чули г. Министра Финансија, нити смо ми чули остале господу министре по њиховим ресорима, нити смо могли упоредити са подацима, који се могу имати. Незнам дакле како би могли водити генералну финансијску дебату о буџету. И кад је г. Министар Финансија поднео предлог буџета и тражио дванаестине, онда смо ми сматрали да је једна чисто пословна ствар да му дванаестине одобрим, да би могли проучити предлог буџета па водити једну заиста озбиљну, оншту дебату о буџету и буџетском предлогу.

Господо, дискусије о овим дванаестинама могле би бити само у једном случају, ако би поједине групе у Народном Представништву сматрале, да је потребно оборити владу, која седи овде; да с њом треба квитирати и да нема смисла за то чекати до генералне дебате о буџету; да се из независних разлога од буџета мора да изјави влади неповерење. И у том смислу, само у том смислу је ово гласање за дванаестине, питање поверења или неповерења. Налазим да је потребно међутим господо објаснити се о значењу тог поверења. Кад се гласа за ове дванаестине и кад се на тај начин даје поверење влади, односно даје јој се да може живети, док не дође до редовног буџета, то не значи, да се тим изјављује задовољство ни са владином финансијском политиком ни са владином целокупном политиком ни са радом појединих ресора и појединих ресорних министара. Вероватно и господи са левице и господи са

десне стране имали би да приговоре и општој политици и финансијској политици и политици појединих министара и раду њихових ресора и они то резервишу да учине кад буде томе време. Питање је, да ли је за факту дискусију време суд. Да ли општа ситуација свегаједно узето, дозвољава и налаже Народном Представништву да евентуално влади изјави неповерење.

Господо, не треба заборавити да изнад свих питања и соли, и жигица, и грбова, и свега онога што се овде помињало, стоји једно велико питање, које је много важније за наше народне интересе, него све то што је помињано, а то је национално питање! (Гласови: Тако је!) А то национално питање, по моме дубоком уверењу, и мислим да га тако дели и већина Народног Представништва, то национално питање императивно налаже да се лакомислено не праве кризе. Господо коалиције је лако разбијати, али их је тешко прегрнути. Ми са коалиционом владом имамо муку да стишавамо да се не распламте наше унутрашње међусобне партијске борбе. Можете мислити како би нама то тешко било ако би коалиционој влади разбијли, због питања, на крају крајева споредних, ма како важних, на онда добили нешто друго што би било мање комплетно него ово што је данас. Мени је лично жао са гледишта наших општих народних интереса што ова коалициона влада није могла бити још потпунија, а камо ли да ризикујемо да она изађе још непотпунија из једне нове кризе. Господо, то не значи, да се не сме обарати влада. Ја овде не проповедам никакву обдијацију парламента и парламентарне контроле. Ако једна од група у Народном Представништву сматра да има једно питање, које је тако важно, да она од његовог извршења мора да прави питање, она нека то питање направи, па ће се онда и друге групе и сама влада размислити да ли оне омет смеју у општем националном интересу правити питање од тога. Ја разумем да је овде потекла дискусија о валутном питању, па да је Народно Представништво панцло једно извесно решење и хоће да га импозира влади. Онда нека влада узме одговорност хоће ли правити кризу или ће се одазвати жељи Народног Представништва. Онда она има да бира. Али овде се ради о једном пеналном вотуму, овде се говори о ономе што је влада до сад радила, па се изјављује незадовољство и услед тога требало би гласати против и онда та влада нема шта да бира. Она не може изаћи на сусрет жељи Народног Представништва за нешто, што је било, и онда значи да јој остаје само да иде. Господо, до тих крајних консенвенга, — ја констатујем са задовољством, — да сва господа, која су критиковала рад владин, нису хтели да иду. Је-

дан је од госпоре народних представника овде ка-
зао да ће »гласовати за овај пројекат и ако нема
ни трунке поверења у владу« и ја му на то честитам!
Јест, јер треба »гласовати« за овај пројекат.
Но хоћу да вам скренем пажњу само на другу једну
опасност за коју не би желео да се одомаћи у овом
парламенту. Ми живимо у једној парламентарној
држави где парламенат влада. Он није никакво кон-
султативно тело. И кад је тако, онда је врло опа-
сно, да се одомаћи обичај, да се води дискусија
без санкције, да се само критикује, па да се после
не гласа. (Гласови: Тако је!) За сваку критику у На-
родном Представништву треба да дође санкција, и
ко је незадовољан треба да може гласати против, а
кад не може гласати против онда значи да није мо-
менат мериторне дискусије и онда се таквом диску-
сијом само кваре углед Народног Представништва
те се оно само понижава и његова снага слаби са
започињањем такве дискусије онда, кад се тој не
може дати никаква санкција. (Аплаус.) И због тога,
господо, ја имам част да изјавим у име клуба де-
мократске заједнице да ћемо ми гласати за овај за-
конски предлог.

То нас, господо, не спречава, да водимо ону де-
бату, којој је једино имало место, дебату ради об-
јављена извесних ствари, које су по самој својој
природи морале бити нејасне у овом законском про-
јекту.

Овај законски пројекат је кратак, и има ствари,
за које постоји заиста сумња, како се имају разу-
мети. Као председник финансијског одбора, ја сма-
трам, господо, за дужност, да се на тим стварима
позабавим, да дам извесна објашњења, и ја се на-
дам, да ће и г. министар финансија у онолико, у
колико је потребно, потврдити моје изјаве.

Господо, речено је, да није обичај, да се под-
носи предлог о дванаестинама према буџету, који
има да дође, него да се он има подносити према
буџету, који постоји. Господо, то је питање спорно.
Заиста је раније био обичај, да се предлози о два-
наестинама подносе према ранијим буџетима, али
се праксом утврдило, да тај обичај у државама, где
се до дванаестина долази, — а ја желим, да ми то
у нашој земљи у будуће избегавамо, а сада нисмо
могли то избећи — да је тамо пракса утврдила, да
је много боље, да се бар извесан један део расхода
предвиди, не према буџету прошлогодишњем, него
према будућем буџету, бар у колико се тиче мате-
ријатних расхода, јер иначе може доћи до врло ве-
ликих тешкоћа у државној администрацији.

Исто тако је примећено, господо, да је врло не-
годно, да овим пројектом пуштамо у живот један
непримљени финансијски закон, који нити је На-
родно Представништво примило, нити га је Влада

лац санкционисао. Међутим, господо, то мора бити стална пракса код фискалних закона. Фискални закони се по правилу пуштају у живот пре него што су законима постали, бар за извесне своје одредбе. И у Краљевини Србији ми смо о томе имали позитивне одредбе, где је министар финансија био овлаштен да тако ради. Јер, претпоставимо иначе, да министар финансија поднесе, рецимо, некакав нов порез на каву, па док то иде у један одбор, па у други одбор, па док се дискутује, па док се опструира, па док се на крају крајева вотира, може се унапред изиграти тај порез, а министар финансија нема права, да га примени одмах чим га је поднео. Код фискалних закона то се по правилу ради, и није никако чудо, што се и овим законским пројектом предлаже, да се извесне законске одредбе које још нису законске, него су из законског предлога, привремено ставе на снагу овим предлогом закона, који ће постати закон.

Замерено је, исто тако, зашто су тражене три дванаестине. Ја сматрам за дужност да објасним, да од тога никакве штете не може бити, јер ако буџет буде свршен раније, за један до два месеца, онда само собом отпада овлашћење за дванаестине, које је дато влади, и почиње важити буџет. Према томе да ли су сад вотиране три или четири, или две дванаестине, то може бити само политичко питање, ако се ми бојимо по чему, да ће влада, користећи се тиме, што има за три месеца буџет, избегавати рад са Народним Представништвом; али ја мислим, да те бојазни нема и да она не би била озбиљна.

Најзад, господо, сматрам за потребно, да дам још једно објашњење. То је питање о порези у јужним крајевима Србије, зато, што су ме о томе питали господа оданде.

Иза тога што је министру финансија дато овлашћење да врши привремени разрез порезе и по њему наплаћује порез, извела су господа то, да је могуће, да министар финансија пусти у живот и оне чланове финансијског закона, који се овим предлогом не пуштају у живот.

Молим вас, господо, то је искључено. Министар Финансија нема тога права. Он може вршити привремени разрез, али га може вршити само по закону, а не по оним члановима предлога финансијског закона, за које не тражи да се пуне одмах у живот. Према томе у Јужној Србији само тако може бити по моме мишљењу вршен разрез порезе.

Ја, господо, завршујући овај говор, сматрам за потребно, да напоменем још само две три ствари, о којима се наддам, да ће влада водити рачуна. Морам такође да рефлектирам на једну ствар, за коју су ме господа, моји пријатељи Словенци, молим да је не оставим без одговора, пошто они не могу више

услијед закључене листе говорница рефлектирати на оно, што је у овоме дому речено. Наиме, потпуно је погрешно приликом ове дебате кушао један од господа представника, да би му дао могућности, ако сматра за потребно, да се обавести, хоћу да га споменем — господин Першић да уђе у претрес прорачуна буџетског, који је на дневном реду, упоређујући, шта доприноси која од провинција према оним потпуно непоузданим цифрама, које нисмо имали времена проучити, и које се налазе у прорачуну предлога Министра Финансија. Иза тога прегледа, упоређења, испало је, да једна од провинција, један од крајева нашег краљевства доприноси мање него други. Ми смо, господо, унапред могли знати, да ће бити извесних крајева нашег краљевства, који доприносе више, а извесних крајева који доприносе мање; да ће бити крајева, који ће у погледу финансијском представљати један дефицит у нашем краљевству. То, господо, није могло апсолутно утицати на наше држање у националном питању, јер нису само финансијски обзири меродавни за наше уједињење. Има их и далеко претежнијих и виших, а финансијски обзири долазе последњи на ред. Али мени је специјално жао, што је овога пута у питању један крај, где чак то не може ни да се утврди, јер је он, на жалост, још за половину у туђим рукама, те се не зна, шта се оданде може добити, и на шта онда, молим вас, тражити, и правити то упоређење потпуно несигурно, које апсолутно не води ничему, до само да раздражи или ожалости извесне од наших пријатеља и од наше браће.

То сам сматрао за дужност да за толико изађем на сусрет жељи мојих пријатеља, и да рефлектирам на говор представника господина Першића.

Имам, као што рекох, две три ствари да упутим као наша дезићерата влади приликом масања овога законскога пројекта.

Господо, ми очекујемо с правом, да ће се влада постарати у најкраћем року, да неизмирене државне обвезе измири, и то нарочито обвезе, које смо ми узели. Таквих обавеза има и у Србији, а има их у Црној Гори. И влада треба да почне да их измирује, ове у Србији да почне да измирује, а оне у Црној Гори да призна и измирује. Пре неки дан један од господа посланика овде, питао је о тим црногорским стварима и напоменуо је, да тамо још извесне обвезе, које је преузела привремена црногорска влада, нису признате од наше државе. Ја мислим, господо, да је то погрешно, да је то учињено само зато, што се није стигло и да ће влада у томе погледу што пре изићи на сусрет оправданим захтевима, који се оданле постављају.

То није финансијско питање. Краљевство Срба, Хрвата и Словенаца потпуно је наследник

Црне Горе без пописа и не може на пару динарску, ни за хелер рачунати шта нас кошта и шта нам доноси Црна Гора. Стога смо дужни примити обвезе свих ранијих влада црногорских па и оне која је прокламовала уједињење. И кад је влада француска после седамдесет прве године мислила да је дужна да прими дуг, који је направила француска комуна, чије је чланове владе стрелала, онда је јасно да и наше краљевство мора примити обвезе о којима је реч. Ја у то не сумњам, и само молим да влада нађе начина да што пре у том погледу да потребне изјаве онима, којима су потребне, и да почме одговарати у грађанима могућности тим обвезама.

Исто тако сматрам да је потребно да влада и не чекајући буџет приступи једном равномернијем регулисању чиновничких плата и додатака, па би онда, може бити, отклонила и многе примедбе, које су овде учињене и упоређене између појединих покрајина, што која кошта, а шта која доноси. Онда би се знало да се једном мером мери, па ма колико да која покрајина даје, а колико прима. То су жеље које сам сматрао да треба да упутим влади, надајући се, да ће она о њима водити рачуна. И са тим уверењем као председник финансијског одбора у име оне већине, која је предложила Народном Представништву, да овај законски предлог прими — молим Народно Представништво да га изгласа, те да створи могућност, да можемо доћи до оне буџетске дебате, коју господа народни посланици желе. (Пљескање).

Председник *Др. ДРАГ. ПАВЛОВИЋ.* — Господо, са овим је претрес завршен. Сад ћемо приступити гласању. Гласаће се поименично. Ко је за предлог гласаће за. Ко је против гласаће против. Господа секретари изволеће прозивати, а господа посланици изволеће гласати.

(Настаје гласање).

1. Рудолф Рибникар за
2. Алберт Крамер др. за
3. Др. Аца Богдановић за
4. Алекса Жујовић —
5. Др. Александер Мијовић —
6. Др. Александер Павличевић
7. Др. Александер Рокнић —
8. Др. Алекса Станишић за
9. Андрија М. Протић за
10. Андрија Радовић —
11. Андрија М. Станић —
12. Андрија Цветковић —
13. Анђелко Нешић —
14. Анте Вукић за
15. Др. Анте Јагић за

16. Др. Анте Павелић за
17. Др. Анте Тресић-Павичић —
18. Др. Анте Трумбић —
19. Др. Антун Корошец за
20. Антун Кристан —
21. Антун Сушник за
22. Антоније Тодоровић —
23. Атанасије Сарковић за
24. Антун пл. Михаловић за
25. Ахмед Салибеговић —
26. Блашко Рајић —
27. Др. Богдан Медаковић за
28. Богдан Михајловић —
29. Божидар Поповић за
30. Др. Божо Вукотић за
31. Боривој Ј. Поповић —
32. Валеријан Прибићевић за
33. Васа Богојевић за
34. Васа Кнежевић против
35. Васа Муачевић —
36. Др. Велизар Јанковић —
37. Др. Велимир Дежелић за
38. Велислав М. Вуловић за
39. Велислав Михајловић за
40. Веља Вукичевић —
41. Већеслав Вилдер —
42. Вилим Букшег против
43. Витомир Кораћ против
44. Вјекослав Јелавић —
45. Др. Вјекослав Куковец за
46. Вјекослав Шиничић за
47. Владо Савић за
48. Др. Владимир Чалдаревић —
49. Др. Бранимир Ђоровић за
50. Др. Војислав Бесаровић —
51. Др. Војислав С. Вељковић за
52. Др. Војислав Маринковић за
53. Војислав Шола за
54. Др. Гавра Манојловић за
55. Глигорије Дрекаловић —
57. Глигорије Јефтаковић за
58. Грга Тушкан —
59. Др. Гргур Будислав Анђелиновић —
60. Данило Димовић —
61. Фра Дидак Бунтић —
62. Димитрије Закић за
63. Димитрије Машић за
64. Димитрије Поповић за
65. Др. Динко Пуц за
66. Драгић Муцић
67. Драгиша Лапчевић —
68. Драгољуб М. Божиновић за
69. Драгољуб М. Јоксимовић —
70. Др. Драгољуб Павловић за

71. Драгутин К. Васић за
72. Др. Драгутин Лончар против
73. Драгутин Пеичић за
74. Душан Васиљевић —
75. Душан Кеџмановић за
76. Др. Душан Пелеш —
77. Др. Душан Поповић —
78. Душан Тушановић —
79. Ђока Ж. Брачинац за
80. Ђорђе Златковић —
81. Ђорђе Несторовић —
82. Ђорђе Пејановић за
83. Др. Ђуро Шурмин —
84. Ђуро Џамоња за
86. Др. Ејуб Муџезиновић за
86. Др. Рјуб Муџезиновић за
87. Др. Жарко Миладиновић за
88. Живан Витолић за
89. Др. Живко Бертић за
90. Др. Живко Њежић за
91. Др. Живко Петричић —
92. Др. Живко Продановић —
93. Живојин А. Златановић за
94. Живојин Златић —
95. Живојин Рафајловић —
96. Живојин С. Тајсић за
97. Живојин Шобић за
98. Др. Здравко Ковачевић —
99. Ибрахим Шарић —
100. Иван Весењак за
101. Иван Кејжар за
103. Др. Иво Крниц —
104. Др. Иван Лорковић —
105. Др. Иван Марија Чок —
106. Др. Иван Новак —
107. Др. Иван Палечек —
108. Иван Першић за
109. Др. Иван Пошчић за
110. Др. Иван Рибар за
111. Др. Иван Рихард Краус —
112. Др. Иван Швогл —
113. Иво Гризогоно —
114. Иво Еветовић —
115. Ивор Штефаник —
116. Илија Илић —
117. Илија Лумовић за
118. Илија П. Михајловић —
119. Јанез Бродар за
120. Јанез Стршић за
121. Др. Јанко Шимрак —
122. Јаша М. Продановић —
123. Јово Бањанин —
124. Јован Шмитран —
125. Др. Јован Манојловић —
126. Др. Јозо Сунарић —
127. Јордан Бабановић за
128. Јосип Гостинчар за
129. Др. Јосип Ловренчић за
130. Јосип Копач —
131. Јосип Петејан против —
132. Јосип Смодлака —
133. Јосип Фон за
134. Јосип Хохњец за
135. Јосиф Војиновић за
136. Јосиф Рајачић —
137. Јоца М. Јовановић за
138. Јоца М. Селић —
139. Дон Јурај Бианкини за
140. Керубин Шегвић за
141. Коста Божић за
142. Коста Кујунџић за
143. Коста Стојановић —
144. Коста Л. Тимотијевић —
145. Крста Ђорђевић —
146. Крсто Д. Марковић за
147. Др. Лавослав Ханжек —
148. Др. Ладислав Полић за
149. Лазар Дамјановић за
150. Лаза С. Поповић —
151. Др. Ловро Погачник за
152. Др. Лука Чабрајић —
153. Љуба Бабић-Ђалски за
154. Фра Љубомир Галић —
155. Др. Макс Рошић —
156. Максим Ђурковић — за
157. Маринко Станојевић за
158. Марко Даковић —
159. Марко Матановић за
160. Марко М. Трифковић —
161. Др. Мартин Мартић
162. Др. Мата Дринковић —
163. Др. Матко Јагиња за
164. Др. Мелхиор Чингрија —
165. Мелхиор Чобал —
166. Др. Мехмед Зечевић —
167. Др. Мехмед Спахо за
168. Др. Миладин Свињарев —
169. Миладин Штефановић за
170. Др. Милан Јојкић —
171. Милан Капетановић за
172. Милан Марјановић за
173. Др. Милан Марковић за
174. Милан Недељковић за
175. Милан Протић за
176. Милан Ројц —
177. Др. Милан Секулић —
178. Милан Топаловић за
179. Др. Миленко Марковић за

180. Мијо Етингер —
 181. Миливоје Башић —
 182. Милоје Ж. Јовановић —
 183. Милован Лазаревић —
 184. Милорад Драшковић —
 185. Милорад Н. Павловић —
 186. Милан Трифуновић за
 187. Милутин Б. Драговић —
 188. Милутин Мажурашић —
 189. Милутин Станојевић за
 190. Гроф Мирослав Кулмер —
 191. Мита Ђорђевић за
 192. Мита Клицић за
 193. Др. Мита Мушицки —
 194. Др. Мита Топаловачки —
 195. Михајло Благојевић за
 196. Михајло Ивановић —
 197. Михајло В. Илић за
 198. Михајло М. Илић за
 199. Михајло Јовановић за
 200. Михајло Радивојевић за
 201. Михајло Шкорпић —
 202. Др. Михајло Шушкаловић за
 203. Мишо Кутузовић —
 204. Младен Поповић за
 205. Др. Момчило А. Нинчић за
 206. Настас Петровић —
 207. Никодије С. Милетић —
 208. Др. Никола Винтерхалтер —
 209. Никола Минић —
 210. Никола К. Пашић —
 211. Др. Никола Суботић —
 212. Др. Отокар Рибар —
 213. Др. Павел Пестотник за
 214. Паја Дражић —
 215. Пера Јовановић —
 216. Пера Милорадовић —
 217. Перослав Паскијевић —
 218. Петар Вуксановић —
 219. Радован Бошковић —
 220. Др. Радован Марковић за
 221. Др. Радоје Јовановић за
 222. Радослав Агатоновић —
 223. Ранко Обрадовић за
 224. Риста Трајковић —
 225. Сава А. Бајтић —
 226. Сава Вукојичић за
 227. Др. Саво Љубибратић за
 228. Сели-бег Расовац —
 229. Др. Светислав Поповић —
 230. Светозар К. Ђорђевић за
 231. Светозар Прибићевић за
 232. Др. Светозар Ритиг —
 233. Светозар Хаџић за
 234. Серафин Крстић за
 235. Серафин Поповић —
 236. Сима Ераковић за
 237. Сима Перић —
 238. Др. Славко Милетић за
 239. Славко Хенч —
 240. Спасоје Пилетић за
 241. Сретен В. Којић —
 242. Др. Срђан Будисављевић —
 243. Дон Станко Банић за
 244. Станко Павичевић за
 245. Др. Станојло Вукчевић —
 246. Др. Стеван Симеоновић-Чокић —
 247. Др. Стипан Војнић-Тунић за
 248. Др. Стјепан Кукрић —
 249. Др. Стјепан Сркул —
 250. Стојан Костић за
 251. Стојан М. Протић за
 252. Стојан Д. Рибарац —
 253. Шуљага Салиагић за
 254. Темко Поповић за
 255. Тихомир Д. Драшковић за
 256. Тихомир Константиновић за
 257. Тодор Божовић за
 258. Тодор Станковић —
 259. Томо Поповић за
 260. Трифко Жугић —
 261. Др. Тугомир Алауповић за
 262. Др. Урош Круљ за
 263. Урош Ломовић за
 264. Фран Фоглар —
 265. Фран Графенауер за
 266. Фран Пишек за
 267. Др. Фран Шаубах за
 268. Др. Фрањо Јанковић —
 269. Др. Фрањо Новак —
 270. Др. Фрањо Пољак за
 271. Фрањо Смодеј за
 272. Др. Хахил-бег Храсница за
 273. Хамид-Хаџи Сврзо за
 274. Др. Хенрих Кризман за
 275. Хуснија Тумрукчић за
 276. Цезар Акачић —
 277. Чедо Гајић за
 278. Чедо А. Костић —
 279. Шефтија Глухић за
 280. Шериф Бајрам —
 281. Шукрија Куртовић за

(После гласања).

Председник *Др. ДРАГ. ПАВЛОВИЋ.* —
 Изволите, господо, чути резултат гласања. Гласало
 је свега 147 посланика, од којих 142 »за«, а 5 »про-
 тив«.

Према томе објављујем да је овај законски предлог у начелу примљен. Сад ћемо приступити претресу у појединостима.

Изволите чути г. известиоца.

Известилац Финансијског Одбора **МИТА КЛИЦИН**. — Прочита чл. 1. који гласи:

Члан 1.

Одобравају се министрима три дванаестине кредита означених у чл. 1. предлога закона о буџету расхода и прихода за 1919./20. годину т. ј. укупно за месеце јуни, јули и август 1919. године дина. 232,296.608.87 и круна 265,037.694.75.

Овде има, господо, једна штампарска грешка. Место цифре 232 треба да стоји 323.

Председник **Др. ДРАГ. ПАВЛОВИЋ**. — Прима ли Скупштина овај чланак? (Прима).

Објављујем да је примљен.

Изволите чути чл. 2.

Известилац Финансијског Одбора **МИТА КЛИЦИН**. — Прочита чл. 2. који гласи:

Члан 2.

Чланови 3, 4, 5, 11, 13, 18, 20, став II. члана 22., чланови 24, 67, 71, 100 предлога закона о буџету расхода и прихода за 1919/20. годину стапају на снагу и важиће чим се овај закон о дванаестинама усвоји и обнародује.

Овде испада из редакције чл. 67.

Председник **Др. ДРАГ. ПАВЛОВИЋ**. — Има реч г. Воја Маринковић.

Др. ВОЈА МАРИНКОВИЋ. — Код чл. 100. сметрам за потребно да кажем и изјављујем, да је и г. Министар Финансија с тим сагласан, да се под царинским законом разуме закон који где важи, у колико није усвојен један исти царински закон.

Министар Финансија **Др. МОМЧИЛО НИЧИЋ**. — Примам ову измену.

Председник **Др. ДРАГ. ПАВЛОВИЋ**. — Прима ли Скупштина овај чланак 2. са овом допуном Др. Воје Маринковића? (Прима).

Објављујем да је примљен.

Изволите чути чл. 3.

Известилац Финансијског Одбора **МИТА КЛИЦИН**. — Прочита чл. 3. који гласи:

Члан 3.

Министар Финансија је овлаштен да наређује и врши наплату пореза и свих других државних прихода саобразно законима и уредбама, које постоје.

Председник **Др. ДРАГ. ПАВЛОВИЋ**. — Прима ли Скупштина овај чл. 3.? (Прима).

Објављујем да је примљен.

Изволите чути чл. 4.

Известилац Финансијског Одбора **МИТА КЛИЦИН**. — Прочита чл. 4. који гласи:

Члан 4.

Овај закон ступа у живот кад га Краљ потпише, а обавезну снагу добија кад се обнародује.

Председник **Др. ДРАГ. ПАВЛОВИЋ**. — Прима ли Скупштина овај чл. 4., (Прима).

Објављујем да је примљен.

Објављујем да је овај законски предлог примљен у начелу и у појединостима.

Друго читање овога Законског Предлога биће у петак 6. јула, у 16 часова.

Господо, данашњу седницу закључујем а идућу заказујем у понедељак 2. јуна у 16 часова, са продужењем истога дневног реда.

Седница је закључена у 12.20 часова.

Видео секретар.

Др. Павел Пестотник в. р.